

OSOBY ODCHODZĄCE Z ROLNICTWA

RAPORT NR 12 Z BADAŃ JAKOŚCIOWYCH

ROLNICY POWYŻEJ 40 r.ż. BĘDĄCY WŁAŚCICIELAMI LUB WSPÓŁWŁAŚCICIELAMI GOSPODARSTW ROLNYCH O POWIERZCHNI 5-20ha

Raport 12 rolnicy poniżej 40 roku życia

Dwunasta sesja fokusowa rozpoczęła się o godz. 17.30 dnia 15.11.2007 roku. Do siedziby Arlegu zaproszono rolników poniżej 40 roku życia, będących właścicielami lub współwłaścicielami gospodarstw rolnych o powierzchni 5-20 ha. Głównym celem spotkania było ustalenie potrzeb edukacyjnych młodszego pokolenia wsi. W spotkaniu wzięło udział 5 osób, z wiosek objętych programem. Na spotkanie przybyli:

- p. Paweł, właściciel 18ha własności + 85 ha dzierżawy, Legnickie Pole, produkcja roślinna, prowadzi gospodarstwo od 2,5 roku, rodzice przeszli na rentę strukturalną,
- p. Jan, Pątnówek, 38 lat. 13 ha, produkcja roślinna, trochę bydła,
- p. Romek 27 lat, nie jest właścicielem, pomaga rodzicom, 15 ha własności + 35ha dzierżawy,
- p. Dominik 32 lata, produkcja roślinna, Miłkowice,
- p. Leszek 32 lata, właściciel 4,45 ha, produkcja roślinna.

Głównymi celami spotkania było:

określenie potrzeb edukacyjnych związanych z pracą w rolnictwie i poza rolnictwem
diagnoza potrzeb związanych z podnoszeniem kwalifikacji
określenie wsparcia spostrzeganego udzielanego przez osoby i instytucje w trudnych sytuacjach życiowych
uzyskanie deklarowanej oceny szans powodzenia w rolnictwie ekologicznym
uzyskanie deklarowanej oceny szans powodzenia w agroturystyce.

Rozmowa rozpoczęła się pytaniem o trudne sytuacje życiowe. Wymieniane przez respondentów przypadki odnosiły się przede wszystkim do sytuacji zawodowych, związanych z rolnictwem. Była to okazja, by nie tylko uzyskać obraz rozmaitych trudności w działalności rolniczej, ale przede wszystkim określić braki edukacyjne rolników prowadzących małe- i średnioobszarowe gospodarstwa rolne. W tej sesji uzyskaliśmy potwierdzenie zebranych wcześniej informacji dotyczących potrzeb szkoleniowych.

Największą bolączką rolników jest brak doradztwa produkcyjnego. Wypowiedzi niemal wszystkich uczestników były skoncentrowane na niemożności uzyskania intensywnych kontaktów z doradcami. Wynikało to zarówno z faktu, że doradcy mają pod opieką zbyt wielu rolników (*„on mógłby mieć kilka osób i on by się nimi mógł zajmować, jak on ma 1000 osób to nawet gdyby chciał...”*), jak kosztów usług doradczych (*„z mojego punktu*

widzenia, przy moim małym gospodarstwie z doradztwem jest bardzo ciężko, żeby ktokolwiek, trzeba samemu się doszukiwać, trzeba płacić za fachowe porady, Zwykły biznesplan to jest 700 zł, do banku na zakup ciągnika, ten pan ma firmę i wziął 700 zł, nie wystawia żadnej faktury, ta firma, która sprzedawała ciągnik, mi go poleciła. Do małych doradcy nie chcą przychodzić, nie opłaca im się”). Rolnicy konkludują, że brak w Polsce prywatnego i aktywnego doradztwa: „Z tego co słyszałem, na zachodzie, u nas brakuje typowo doradztwa, że ktoś przychodzi i mówi, że warto zastosować takie i takie środki, na taki rodzaj grzyba, a tak człowiek idzie i tylko wie, że trzeba opryskać, sprzedawca daje wybór, a człowiek nie wie czy wybrać droższy, czy on da większy efekt czy tego... produkcyjne doradztwo dla małych rolników to jest marzenie, nie możemy zadzwonić czy coś”. Z tego wynikają takie na przykład sytuacje, że doradca błędnie podał rolnikowi obowiązujące terminy: „był taki program młody rolnik, te 50 tysięcy i ja miałem wtedy zwierzęta na siebie i w czasie złożenia wniosku zwierzęta były jeszcze na mnie i ten pan powiedział, żebym je przepisał na brata – i wniosek został odrzucony, ten pan był mniej poinformowany niż ja”.

Rolnicy potrzebują informacji o charakterze prawnym, dotyczących środków unijnych oraz różnych nowinek administracyjnych („jakie są wymogi, człowiek musi bardzo dużo śledzić, szczególnie jak się zajmuje jeszcze innymi rzeczami, to jest ciężko, przypadkiem zauważyłem, że mogę złożyć wniosek o dofinansowanie na paszę”). Inny twierdzi na przykład, że dopiero dziś dowiedział się, jest to ostatni dzień możliwości dofinansowania na ubezpieczenie rzepaku i że od przyszłego roku takie ubezpieczenie jest obowiązkowe. Jeden z uczestników podzielił się z nami informacją, że w przyszłości jakąś część dopłat unijnych rolni będzie mógł przeznaczyć na szkolenia w ramach pomocy i doradztwa.

Negatywne opinie i doświadczenia o doradcach w trudnych sytuacjach zaowocowały u jednego z uczestników ujawnieniem poglądu o potrzebie posiadania doradcy indywidualnego, za którego usługi można by płacić, ale jednocześnie byłby on współodpowiedzialny za podejmowane decyzje: „myślałem żeby mieć takiego jednego pana, który by mi prowadził gospodarstwo – sprawy takie typowo biurowe – są więksi obszarnicy, którzy wszystko wiedzą, jaki wniosek, jakie zboże nowe siał, młodszemu nie ma kto doradzić i te pieniądze przepadają”. Jeśli zapotrzebowanie na takich indywidualnych doradców byłoby na wsi duże, to możliwe jest powstanie sporego segmentu wakatów, przeznaczonych dla osób o szerokiej wiedzy rolniczej i okołoprodukcyjnej. Jak się wydaje, mogłoby to być atrakcyjne szczególnie dla osób, które swojego pola uprawiać nie chcą (np. ze względu na niski areał lub klasę ziemi), ale dysponując wiedzą mogą z powodzeniem współdecydować o sprawach formalnych i producenckich w zakresie działalności rolniczej. Uwzględniając polskie realia oraz nasze dotychczasowe doświadczenia wyniesione z rozmów z osobami odchodzącymi z rolnictwa, taka oferta może skusić młodszych, dynamicznych i lepiej wykształconych mieszkańców wsi.

Nasi uczestnicy, poroszeni o określenie interesujących dla nich kursów czy szkoleń zawodowych, najczęściej wymieniali:

- kurs prawa jazdy C+E
- kursy techniczne, np. spawanie
- kurs komputerowy,
- rolnictwo ekologiczne.

Rolnicy chcą się uczyć, interesują się szkoleniami, ale rezygnują, jeśli okazuje się, że trzeba weksel podpisać lub że idą za tym jakieś wymagania co do dalszej nauki. Nie można powiedzieć, by sami aktywnie poszukiwali konkretnych kierunków czy form szkoleń. Czekają raczej na informację i jednocześnie oczekują też dostarczenia uzasadnień dla atrakcyjności tych szkoleń (np. że mają gwarancję pracy, jakieś konkretne zastosowanie wiedzy itp.).

Wypytywani rolnicy oczekują, że oferta szkoleniowa będzie wiązać się z działalnością pozarolniczą i dzięki niej będzie można uzyskać alternatywne źródło zarobkowania. Ważne jest, by terminy szkoleń nie kolidowały z obowiązkami w gospodarstwie – na przykład odbywały się w okresie zimowym.

Moderator poprosił też uczestników o dyskusję na temat sensownych alternatyw dla osób odchodzących z rolnictwa. Spontaniczne wypowiedzi popchnęły grupę w kierunku grup producenckich. Takie grupy mogą być dobrym rozwiązaniem dla osób, które mają mało ziemi, ale w połączeniu z innymi gospodarstwami mogą stanowić element większego potencjału inwestycyjnego. Podstawowymi barierami tworzenia GP są według uczestników: brak liderów (i kandydatów na liderów) w takich grupach oraz nieumiejętność współpracy. Niechęć do pracy na rzecz dobra wspólnego („wspólne czyli niczyje”) to niewątpliwie echa idei, które uległy bankructwu społecznemu za czasów socjalizmu w Polsce. O ile w mieście takie postawy powoli odchodzą w przeszłość, w mniejszych wiejskich społecznościach są wciąż niestety silne. Większość znanych respondentom GP to są jednak przykłady negatywne, które zmuszają do zastanowienia i do wypracowania nowej formuły funkcjonowania takich grup.

Inną alternatywą dla osób odchodzących z rolnictwa może być rolnictwo ekologiczne. Niektórzy uczestnicy bardzo żywo interesują się tym kierunkiem i widzą dla siebie szanse (w tym finansowego) powodzenia. Największy problem widzą jednak w braku zorganizowanej informacji w zakresie produkcji ekologicznej, jak i rynków zbytu. Rolnicy boją się, że nie znajdą się odbiorcy na takie ekologiczne produkty. Sami nie widzą zbyt wielu miejsc, gdzie taką żywność można kupić (choć deklarują, że jeżdżą do supermarketów). Nie są jednak grupą odbiorców takie żywności, więc ten brak orientacji nie dziwi, choć dowodzi, że tak naprawdę samodzielnie i aktywnie informacji nie poszukują. Boją się o rozpoznawalność ekologicznych produktów i brak instrumentów promocyjno-marketingowych, by umocnić w Polsce modę na zdrową żywność. I tutaj – w ramach dyskusji grupowej – uczestnicy ustalili zapotrzebowanie na szkolenia z zakresu rolnictwa ekologicznego, produkcji i sposobu zmiany gospodarowania, systemu zbytu. Na takie szkolenie wybrałyby się każdy z przybyłych

na spotkanie rolników. Warto jednak wspomnieć o jeszcze jednym ograniczeniu dla rolnictwa ekologicznego, które niechcący podał jeden z uczestników: „*musiałbym nauczyć się tego, to jest masa czasu, nie mówiąc o sprzedaży, a poza tym człowiek jest przyzwyczajony, że tu nawóz, tam oprysk i takie tam...*”.

TOP LINES – główne wyniki

Rolnicy oczekują, że oferta szkoleniowa będzie wiązać się z działalnością pozarolniczą i dzięki niej będzie można uzyskać alternatywne źródło zarobkowania. Ważne jest, by terminy szkoleń nie kolidowały z obowiązkami w gospodarstwie – na przykład odbywały się w okresie zimowym.

Potrzeby edukacyjne rolników nie są ściśle ukierunkowane i sami nie poszukują aktywnie konkretnych kierunków czy form szkoleń

Uczestnicy ustalili zapotrzebowanie na szkolenia z zakresu rolnictwa ekologicznego, produkcji i sposobu zmiany gospodarowania, systemu zbytu.

Cele:

- określenie potrzeb edukacyjnych związanych z pracą w rolnictwie i poza rolnictwem
- potrzeby związane z podnoszeniem kwalifikacji
- ocena warunków stwarzanych przez gminę w zakresie zdobywania wiedzy poprzez
- potrzeby związane z trudnymi sytuacjami życiowymi
- deklarowana ocena szans w rolnictwie ekologicznym - czego brakuje by taką działalność podjąć?
- deklarowana ocena szans w agroturystyce

TOPIC GUIDE

Lp.	Etap	Uwagi i notatki
1.	Powitanie, przedstawienie uczestników i założeń spotkania /5 min/.	
2.	Rozgrzewka: trudne sytuacje życiowe /15 min/ CEL: określenie potrzeb i rodzaju poszukiwanego wsparcia związanego z trudnymi sytuacjami życiowymi. - <i>Przedstawię Państwu krótką listę trudnych sytuacji życiowych. Czy w ciągu ostatnich - powiedzmy trzech lat -</i>	

	<p><i>któraś z tych sytuacji dotyczyła kogoś z Państwa?</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>utrata pracy przez uczestnika / członka rodziny</i> - <i>zmiana pracy przez uczestnika / członka rodziny</i> - <i>podjęcie nauki przez dziecko – ukierunkowanie przyszłości edukacyjnej dziecka</i> - <i>zmiana produkcji rolnej</i> - <i>problemy prawne, finansowe, kadrowe i infrastrukturalne w przypadku zmiany pracy/produkcji?</i> <p>Do osób wypowiadających się kierować pytania:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Na czyją pomoc mógł Pan wtedy liczyć?</i> - <i>Kto pomógł najbardziej? Osoba (osoby) czy jakaś instytucja?</i> - <i>Na czym ta pomoc polegała?</i> 	
3.	<p>Określenie potrzeb związanych z podnoszeniem wykształcenia (30 min) CEL: a/ ma – nie ma – dlaczego b/ ocena możliwości podnoszenia poziomu wykształcenia c/ deklarowany poziom wykształcenia (do osiągnięcia przez respondenta)</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Czy chciałby się Pan (Pani) obecnie doksztalać?</i> - <i>W jakim zakresie, kierunku? Dlaczego?</i> - <i>Czy obecnie byłoby możliwe podnoszenie poziomu wykształcenia w pańskim przypadku? Dlaczego?</i> - <i>Jaki poziom wykształcenia chciałby Pan (Pani) ostatecznie osiągnąć?</i> - <i>A jakiego poziomu wykształcenia chciałby Pan dla swoich dzieci?</i> 	
4.	<p>Deklarowane formy doskonalenia zawodowego 20 min.</p> <ul style="list-style-type: none"> - na kursach, szkoleniach - organizowanie spotkań, wykładów, - przekazywanie materiałów informacyjnych - spotkania w Ośrodku Doradztwa Rolniczego - nauka w szkole, lub innych placówkach edukacyjnych - przy pomocy komputera, Internetu, 	

	<ul style="list-style-type: none"> - prenumerata fachowych czasopism, - pod kierunkiem doradcy, - korzystanie z programów RTV, - inny sposób, jaki? /20 min./ <p><i>- Która z wyczytanych form doskonalenia zawodowego i podnoszenia kwalifikacji w kierunku (kierunkach) przez Pana (Panią) wymienionych byłaby według Pani najlepsza w Pani przypadku?</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Dlaczego? - Czy mają Państwo może jakiś inny pomysł na dobrą formę zaspokajania potrzeb na wiedzę mieszkańców wsi? 	
5	<p>Deklarowana ocena szans w rolnictwie ekologicznym 15 nim.</p> <ul style="list-style-type: none"> - czego brakuje by taką działalność podjąć? - uwarunkowania - rodzaj poszukiwanej pomocy <p><i>- Czy w obecnej sytuacji byłby Pan (Pani) przynajmniej jakąś część produkcji przekształcić na produkcję ekologiczną?</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Dlaczego? - Jaką pomoc ewentualnie chciałby Pan (Pani) otrzymać, gdyby się Pan zdecydował? 	
6	<p>Deklarowana ocena szans w agroturystyce /15 min. /</p> <p>czego brakuje by taką działalność podjąć?</p> <ul style="list-style-type: none"> - uwarunkowania - rodzaj poszukiwanej pomocy <p><i>- Czy w obecnej sytuacji zdecydował(a) by się Pan (Pani) założyć działalność agroturystyczną?</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Dlaczego? - Jaką pomoc ewentualnie chciałby Pan (Pani) otrzymać, gdyby się Pan zdecydował? 	